

Forrás: <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2021/09/nemeth-tibor-alaszcai-oslakos-gyermekek-bolcsessege-12-02-11/>

Németh Tibor

Alaszcai őslakos gyermekek bölcsessége

E cikk négyéves kutatási tervbe illeszkedő munka eredménye, melynek során az Egyesült Államokban (2021), Latin-Amerikában (2022), Skandináviában (2023), Ausztráliában és Új-Zélandon (2024) élő őslakosok közösségfejlesztő gyakorlatait elemzem és értelmezem. A kutatási eredmények bemutatásával igyekszem a magyar köz- és felsőoktatásban dolgozók és tanulók segítségére lenni.

Tizenkét évvel az után, hogy Kolumbusz az Újvilágba érkezett, halászhajók, majd hamarosan utazó-felfedezők is elérték Bretagne-ból Észak-Amerika partjait. A francia király érdeklődését felkeltették a tengerentúli területek, és Jacques Cartier felfedező I. Ferencnek küldött levelében már az ott élők keresztény hitre térítésének szükségét is megemlítette (1534), hiszen – mint írta – „*vademberek élnek (ott) istenismeret és eszük használatának képessége nélkül*”.¹ Európában ekkor még javában tartott a vita arról, vajon ezeknek a földeknek a lakói halhatatlan lélekkel bíró emberi lények-e – a több évtizedes vitát III. Pál zárta le: pápai bullájában² megállapította, hogy igen, azok; mivel azonban az emberiség foka nem volt egyértelmű az európaiak számára, a népiirtással egybekötött földszerzés egyre nagyobb méreteket öltött Káin földjén.³

Az új földrészre érkező első francia telepések – szemben az őslakosokkal egy évszázada kapcsolatban álló spanyolokkal – olyan országból jöttek, ahol a XVII. századra a nacionalizmus fontos politikai tényezővé vált, és az ellenreformáció hatása is érezhető volt.⁴ Ezirányú lelkesedésük eredményeképpen támogatták ezért a rövid időn belül megérkező vallási csoportokat iskolaalapítási szándékaik megvalósításában. Új-Franciaország⁵ első indián iskoláját a ferencesek már 1620-ban megszervezték,⁶ hamarosan követték őket a jezsuiták és az orsolya rendiek. A két kultúra találkozásáról így írt (1639) az orsolyiták előljárónője: „*Sok vademberrel találkoztunk, közvetlenül azután, hogy partot értünk, és ez nagy örömről szólt. Ezek a szegény emberek soha nem láttak még senkit a mieinkhez hasonló ruhákban, úgyhogy csodálkozással telt meg a szemük. Amikor azt mondtuk nekik, hogy mi az irántuk való szeretetből hagytuk el családjainkat, rokonainkat és kényelmünket, igencsak meghökkentek... Még jobban elcsodálóztak azonban akkor, mikor azt mondtuk nekik, hogy mi azért jöttünk, hogy a gyerekeiket tanítsuk.*”⁷

Miután a francia és indián háborút (hétéves háborút)⁸ is elvesztette, Franciaország összes Észak-Amerikára vonatkozó területi igényéről lemondott Anglia javára. A harcokat lezáró *Királyi nyilatkozat* (The Royal Proclamation – October 7, 1763)⁹ egy időre meghatározó jelentőségű alapidokumentuma lett az őslakosok és a nem őslakosok közötti kapcsolatoknak. A király (III. György) nevében kiadott okmány leszögezte, hogy az őslakos népeket senki sem zaklathatja földjeiken, és hogy azok a korona védelmét élvezik.¹⁰

1787-től protestáns felekezetek – elsősorban anglikánok, metodisták és presbiteriánusok – is megjelentek iskolaalapító szándékkal Észak-Amerikában. A térítő vallási csoportokat a kormány főképpen azért támogatta, mert az oktatás kiváló lehetőséget kínált arra, hogy a „pogány” (tehát nem krisztushívő) őslakosokat kereszténnyé neveljék.¹¹ Az

őslakosok a XVIII. század folyamán az egymással tusakodó nagyhatalmak (főképpen Anglia, valamint az Egyesült Államok és Kanada) fontos politikai és katonai szövetségesei maradtak, az 1812-es (indián segítséggel kanadai győzelemmel végződő) háború befejezése után azonban elvesztették jelentőségüket a politikai hadszíntéren, és a betelepülők terjeszkedésének gátjaivá lettek Észak-Amerika szélében-hosszában.

Az 1840-es évektől kezdve az országba egyre nagyobb számban érkező bevándorló népek, ahogy egyre nyugatabbra tolták a civilizáció határvonalát (*frontière*), az ott élő őslakosokkal mind gyakrabban csaptak össze, a kormány ezért 1851-től rezervátumok felállításáról rendelkezett.¹² Keresztény felekezeteket bízott meg azzal, hogy oktassák és pallérozzák a számukra kijelölt területekre zárt őslakosokat. Az indián gyermeket négy és hatéves kora között kiemelték családjából, és otthonától távol eső oktatási intézménybe szállították, hogy ott elszakasszák hagyományaitól és eredeti közösségeitől.¹³

Az Egyesült Államokban az *őslakos* 1867-ig *indiánt* jelentett. A kormány és az őslakosok között eladdig kötött több száz szerződés egyike sem szólt az *eszkimó*król, hiszen Alaszkát – ahol azok éltek – az Egyesült Államok kormánya csak ekkor vásárolta meg Oroszországtól, az ott élők sorsát mégis előre meghatározták. Az új amerikai területen a hamarosan érkező bányászok és prémvadászok ismeretlen betegségeket kezdtek terjeszteni, a hittérítők a helyi néphagyomány elemeit roncsolni, a tisztségviselők pedig a régtől működő társadalmi, politikai és gazdasági rendszereket lebontani – pontosan ugyanúgy, ahogy azt az ország más részein az indiánokkal is tették.¹⁴ Azt követően, hogy a Yukon folyó mentén 1896-ban aranyat találtak, Alaszkába egyetlen évtized alatt több tízezer szerencsevadász érkezett,¹⁵ és hamarosan megkezdődött a kereskedelmi halászat, valamint az ipari mértékű fakitermelés. Amikor a számában rövid idő alatt jelentősen megnövekedett népesség új tagjai gyermekeinek oktatására az amerikai kormány új iskolákat alapított (Nelson Act, 1905), duális rendszer jött létre az oktatásban.¹⁶ Az őslakos gyerekek oktatásáról a belügyminisztérium oktatásügyi osztálya (Bureau of Indian Affairs), míg az olyan, „*fehér bőrű és kevert vérű gyerekek számára, akik civilizált életmódot folytatnak,*”¹⁷ Alaszka Terület kormányzója gondoskodott.

Az Indián állampolgársági törvény (Indian Citizenship Act – 1924)¹⁸ – mely minden, az ország területén született őslakos számára biztosította az állampolgárságot – lehetőséget adott a politikai részvételre, érdeklődés hiányában azonban ekkor még csak kevesen éltek a felkínált jogi lehetőségekkel. A belügyminiszter utasítására készült Meriam-jelentés¹⁹ gyászos képet festett az országban élő őslakosok életkörülményeiről, de a hatására fogant törvények, az Indián újjászervezési törvény (Indian Reorganization Act – 1934), a Johnson–O’Mailey törvény (Johnson–O’Mailey Act – 1934) az őslakosok öngazgatásának előmozdítása irányába kezdtek hatni országszerte. Az Alaszkáról szóló újjászervezési törvény (Alaska Reorganization Act – 1936) pedig a helyi sajátosságok figyelembe vételével lehetőséget teremtett (a politikai szerepüket tekintve indián törzsi tanácsokhoz hasonló) falu-önkormányzatok felállítására,²⁰ illetve rezervátumok kialakításáról rendelkezett Alaszkában is, ahol azelőtt nem voltak ilyenek.²¹ A helyi önkormányzatok megalakulása után egyszerre megnőtt az érdeklődés itt is a törzsi határokon átívelő közösségi ügyek alakítása iránt.²²

Mire Alaszka 1959-ben az Amerikai Egyesült Államok 49. állama lett, a duális oktatási rendszer már csak a kistelepüléseken maradt meg, de a bentlakásos iskolahálózatot erre a területre is kiterjesztették. Az alaszkai őslakos gyermekek számára az 1920-as években három bentlakásos iskolát építettek, egy negyediket két évtizeddel később, az 1960-as és 1970-es években még hármat.²³ Az alaszkai eszkimó és indián diákokat vagy ezekbe az iskolákba, vagy Washington, Új-Mexikó, Oregon, Oklahoma és Kansas államban elhelyezett bentlakásos iskolába küldték tanulni.²⁴ Iskolaéveikre ők is hasonlóképp emlékeznek, mint a

nem alaszkai őslakosok: legtöbbjük itt tanulta meg, hogy hitványság mindaz, amit népe hagyományairól és az életről gondolt.²⁵

Azt követően, hogy Alaszkában 1968-ban olajat találtak, az oktatási rendszer átalakítása néhány esztendő alatt itt is megtörtént: miután az őslakosok lemondtak bizonyos földterületek tulajdonjogáról,²⁶ az Indián oktatási törvényben helyi tananyagok kidolgozását írták elő (1972). Elkészült az Alaszkát átszelő olajvezeték (1973), szakértői oktatási bizottságok irányítása alá rendelt területi oktatás-felügyeleti egységeket (Regional Educational Attendance Areas – 1975) hoztak létre, új középiskolák épültek, őslakos oktatási szakemberekből álló iskolaszékek és tanácsadó testületek jöttek létre,²⁷ és megszületett az öngazgatásról és oktatási segítségről szóló törvény (Indian Self-Determination and Education Assistance Act – 1975).²⁸ Újítások fáziskéséssel, hiszen ekkorra immár az indiánok és az eszkimók is saját kezükbe akarták venni sorsuk irányítását: „Az őslakos népek immár legitim résztvevők kívántak lenni a fejlesztés irányát és a társadalmi intézményeket meghatározandó, és nem pusztán annak a szándéknak a megvalósítói, melyet a fehér társadalom számukra előír.”²⁹

Az 1980-as évektől a világ számos pontján érdeklődés mutatkozott az erőszakos múltbeli cselekedetek örökségét társadalmi megbékélést elősegítő bizottságok (Truth and Reconciliation Commission – TRC)³⁰ irányításával feldolgozni – így az Egyesült Államokban több helyütt is.³¹

A kiengesztelődést elősegítő bizottságok eddigi története során háromféle történelmi helyzet szolgáltatott okot ilyen bizottságok működésére:³² totalitárius diktatúrák bukása után (mint Chilében); népirtás után (mint Boszniában), illetve telepes gyarmatokból kialakult országok esetében, ahol népeket fosztottak meg földjeiktől (mint a szomszédos Kanadában). E bizottságok létrehozásának ötlete azon az előfeltevésen alapszik, hogy a múltbeli erőszakról folytatott társadalmi dialógus enyhíti a túlélők fájdalmát, és elősegíti a hajdani elnyomók és elnyomottak közötti kapcsolatok javulását.³³ A bizottságok fő feladatai mindenütt ugyanazok voltak: a múltban történt visszaéléseket feltárni és nyilvánosan elismerni; a túlélők sajátos szükségleteire válaszolni; az igazságosság és az elszámoltathatóság kialakításához hozzájárulni; az intézmények felelősségét megállapítani és reformokat javasolni; a társadalmi megbékélést előmozdítani és a történelmi múltra vonatkozó ellenséges nézeteket egymáshoz közelíteni.³⁴ Noha a visszaélések feldolgozását segítő folyamatban az igazság alapvetően fontos, ahhoz, hogy a megbékülést elérjük, az igazság akadályozhatja a kapcsolatok újjáépítését – a különböző szemléletmódok és tapasztalatok sokszor bajossá teszik az egyetlen, egyértelmű és teljes igazság kapcsolatépítésben betöltött segítő szerepét. A megbékéléshez csak egy olyan igazság lesz hatékony, mely képes magára öltetni a kölcsönös függésből és egymásra utaltságból fakadó összetettséget.³⁵ E folyamatban mindig szükség van egységesítő közös történelemképre, mely segít a különböző népeket és közösségeket egységként értelmezni.³⁶

A nemzetépítés és a társadalmi megbékélés előkészítésének hatékony eszköze a világban több helyütt³⁷ a helyreállító igazságszolgáltatás volt, az amerikai őslakos népeknél nemzedékek óta az. A helyreállító igazságszolgáltatás a múltban elkövetett bajokozás formáin és esetein kívül azok körülményeit és okait is számba veszi, minél több érintett bevonásával – egyénekekkel, csoportokkal, közösségekkel, melyek/akik sérülést szenvedtek, és akik/melyek érdeke a megbomlott egyensúly-helyzet orvoslása. A megbékélést kereső felek találkozási lehetőséget teremtenek mindannyiuknak, hogy kontextusba helyező és értelmező felkészítés után megszervezett találkozókon megismerjék egymás narratíváit;³⁸ a hangsúly a megtorlás helyett az újjáépítésen, az elkülönítés helyett az újraegyesítésen van – a sértést okozó, a károsult, a közösség együttes javára. A gyógyító igazságépítés tény- és

okfeltáró szakasza mindig a közösség bevonásával és jelenlétében folyik, hiszen az egyén sérülése a közösség szövetét is roncsolja, végső soron a társadalomra is bomlasztóan hat. Nem csak igazságot kell tenni, az is fontos, hogy az igazságszolgáltatás nyilvános legyen, és a felek elköteleződése a közösség színe előtt, visszavonhatatlan formában történjen.³⁹

Az amerikai kormány tisztviselői sokáig úgy gondolták, hogy az őslakosok közösségtudatát meg kell törni. Az oktatási főbiztos már a XIX. század derekán (1856) úgy érvelt, hogy „*ahhoz, hogy a (z amerikai) társadalomba tudjuk őket emelni, szükséges, hogy az indiánok ahelyett, hogy mi, megtanulják azt mondani, hogy én, azt, hogy engem, ahelyett, hogy minket és azt, hogy az enyém, a helyett, hogy a miénk.*”⁴⁰

Alaszka aktív vulkánok, olaj- és szénmezők, temérdek ásványkincs és faanyag földje: gazdasági szempontból rendkívül értékes tizennyolc magyarországnyi, későn szerzett peremterület.⁴¹ Az anyagi kárpótlás és az őslakosokra vonatkozó törvények újrafogalmazása fél évszázada itt is megtörtént, a gyarmatosítás hagyatékának felszámolása felé vezető úton az amerikai kormány első tétova lépéseit sokáig ott sem követték újak. Annak ellenére, hogy az amerikai indián és alaszkai bennszülött oktatásról szóló elnöki rendelet (American Indian and Alaska Native Education – 1998)⁴² már több mint két évtizede leszögezte, hogy a szövetségi kormánynak különleges, történelmi felelőssége van az amerikai indián és az alaszkai bennszülött diákok iránt. Jelentős politikai erő sokáig sem a nyilvánosság felől, sem jogi úton nem volt képes a kormányt sem bocsánatkérésre rávenni, sem kártérítésre kötelezni a bentlakásos iskolákban szerzett, nemzedékeken átívelő közösségrombolásért,⁴³ a 2020 szeptemberében beadott törvényjavaslat⁴⁴ azonban nagy eséllyel új fejezet kezdetét jelentheti Alaszkában is.⁴⁵ Immár társadalmi megbékélést elősegítő bizottság felállítását szorgalmazzák az Egyesült Államokban is, mely feltárná és gyógyítaná az évtizedekig működő bentlakásos iskolahálózat okait, vizsgálná gyakorlatát és orvosolná hagyatékát. Ha törvény lesz belőle, kiderül majd, a kormány hol mennyit tett azért, hogy az őslakos közösségek tagjait elidegenítse önmaguktól és hagyományaiktól, és az is világos lesz, hogy célját nem sikerült maradéktalanul elérnie: eszkimók, aleutok és indiánok ma is tudják, mi a közösség értéke és a helyi nyelvek haszna. És mindenki láthatja majd, mennyit harcoltak azért, hogy múltjukról a nemzet színe előtt új olvasatot fogadtathassanak el.

Bár az alaszkai őslakosok húsz különböző nyelvet használnak – melyek annyira különböznek egymástól, hogy beszélőik nem is értik egymást – a közösség érdekeinek elsőbbségéről és együttes felelősségükről mindannyian ugyanazt gondolják, és közös bennük eszük használatának képessége is. Ha társadalmi lelkiismeret-vizsgálat kezdődik végre az Egyesült Államokban is, sokan rácsodálkoznak majd arra, mennyit tanulhatnak az őslakosoktól – indián öregektől és eszkimó gyerekektől. Akár önmagukról is.

JEGYZETEK

¹ JAENEN, Cornelius (1968): *The Frenchification and Evangelization of the Amerindians in the Seventeenth Century New France*. CCHA, Study Sessions, Vol. 35. 57. Elérhető: https://umanitoba.ca/colleges/st_pauls/ccha/Back%20Issues/CCHA1968/Jaenen.pdf (Letöltve: 2021. ápr. 1.) A szövegben előforduló összes idézetet fordította a szerző.

² On the Enslavement and Evangelization of Indians. Pope Paul III. (1537). In: *Papal encyclicals online*: <http://www.papalencyclicals.net/Paul03/p3subli.htm> (Letöltve: 2021. ápr. 1.)

³ Jacques Cartier, mikor Új-Fundland partjainál megérkezett az észak-amerikai kontinensre, azt Káin földjének írta le. Híres szavai: „*Erősen kezdem úgy gondolni, ez az a föld, melyet Isten Káinnak adott.*” Ezzel kapcsolatban lásd: WILSON, William R. (2013): *Historical Narratives of Early Canada*. <http://www.uppercanadahistory.ca/contact.html> (Letöltve: 2021. ápr. 1.)

- ⁴XIV. Lajos 1681-ben a királyoknak szóló üzenetében annak a meggyőződésének adott hangot, hogy a katolikus vallás a „*legfenségesebb, legnemesebb, legszentebb, és főleg a legmegfelelőbb arra, hogy a királyok abszolút módon kormányozzák népeiket.*” In: JAENEN, Cornelius (1967): *Church-State Relations in Canada. CCHA, Study Sessions Vol. 34.* 9.
<http://www.cchahistory.ca/journal/CCHA1967/Jaenen.html> 4. lábjegyzet. (Letöltve: 2021. ápr. 1.)
- ⁵ Nouvelle France 1534 és 1763 között létező francia gyarmati terület volt a mai Kanada és az Egyesült Államok területén. Ezzel kapcsolatban lásd: MATHIEU, Jacques (2013): *New France.* In: *The Canadian Encyclopedia:* <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/new-france>. (Letöltve: 2021. ápr. 1.)
- ⁶ Kilenc évvel később kénytelenek voltak be is zárni, mert nem tudtak diákokat toborozni. In: CLAES, Rhonda – CLIFTON, Deborah (1998): *Needs and Expectations for Redress of Victims of Abuse at Residential Schools.* 17.: <https://dalspace.library.dal.ca/bitstream/handle/10222/10440/Sage%20Research%20Redress%20EN.pdf?sequence=1>. (Letöltve: 2021. ápr. 2.)
- ⁷ A Megtestesülésről nevezett Mária, az első Új-Franciaországba érkező orsolya rendi nővérek előjárója, röviddel Quebec-be érkezésük előtt (1639). John J. Sullivan angol fordítását idézi: CARNEY, Robert (1995): *Aboriginal Residential Schools Before Confederation: The Early Experience.* CCHA, *Historical Studies, Vol. 61.* 13.: https://umanitoba.ca/colleges/st_pauls/ccha/Back%20Issues/CCHA1995/Carney.pdf (Letöltve: 2021. ápr. 2.) In: Maria of the Incarnation (1964): *The Autobiography of Venerable Marie of the Incarnation, O. S. U., Mystic and Missionary.* Loyola University Press, 124.: <https://www.amazon.com/Autobiography-Venerable-Marie-Incarnation-S-U/dp/B0007EJ5LO> (Letöltve: 2021. ápr. 2.)
- ⁸ Lásd erről bővebben: CAVE, Alfred A. (2004): *The French and Indian war.* Greenwood Press, Westport.
- ⁹ A Királyi nyilatkozat szövege (The Royal Proclamation – October 7, 1763) elérhető: https://avalon.law.yale.edu/18th_century/proc1763.asp (Letöltve: 2021. ápr. 2.)
- ¹⁰ Ezzel kapcsolatban lásd: az *Early Condition of the Indians* című részt a L'encyclopédie de l'histoire du Québec / The Quebec History Encyclopedia honlapján: <http://faculty.marianopolis.edu/c.belanger/quebechistory/encyclopedia/HistoryofCanadianIndians-1763-1840.htm> (Letöltve: 2021. ápr. 2.)
- ¹¹ JAENEN (1968) 57-71.
https://umanitoba.ca/colleges/st_pauls/ccha/Back%20Issues/CCHA1968/Jaenen.pdf. (Letöltve: 2021. ápr. 1.)
- ¹² Az Indián kisajátítási törvény (Indian Appropriations Act – 1851) megszületése után a bennszülött-fehér kapcsolatok egyre inkább elmérgesedtek országszerte. Lásd ezzel kapcsolatban: RICE, William George (1977): *Indian Rights: 25 U.S.C. Sec. 71: The End of Indian Sovereignty or a Self-Limitation of Contractual Ability?* University of Tulsa College of Law. TU Law Digital Commons. <https://core.ac.uk/download/pdf/232686246.pdf> (Letöltve: 2021. ápr. 3.)
- ¹³ 1893-ban az Indiánügyi Hivatal törvényerejű jogosítványt kapott arra, hogy „*visszatartson élelmiszer-fejadagot, ruházatot vagy bármely egyéb ellátmányt azoktól az indián szülőktől vagy gyámoktól, akik megtagadják vagy elhanyagolják azt a kötelességüket, hogy iskolába küldjék, vagy ott tartózkodásra bírják iskoláskorú gyermeküket.*” Idézi: CHURCHILL, Ward (2005): *Kill the Indian, Save the Man.* City Lights, San Francisco, 16-17.
- ¹⁴ 'The Fifth disaster' – The colonization of The North Slope of Alaska. *Announcements. Native American Rights Fund (1975) Vol. 3. No. 1.* Elérhető: <https://narf.org/nir/documents/nlr/nlr3-1.pdf> (Letöltve: 2021. ápr. 3.)
- ¹⁵ Ezzel kapcsolatban lásd: DOUGLAS, Allen W. (2007): *Information Sharing During the Klondike Gold Rush.* *The Journal of Economic History Vol 67. No. 4.* 944-967.
https://www.researchgate.net/publication/4735214_Information_Sharing_During_the_Klondike_Gold_Rush (Letöltve: 2021. ápr. 3.)
- ¹⁶ Ezzel kapcsolatban lásd: Nelson Act 277. rész. A törvény szövege elérhető: http://www.alaskool.org/native_ed/law/nelson.html (Letöltve: 2021. ápr. 4.)
- ¹⁷ Uo. 7. cikkely. I
- ¹⁸ A törvény szövege elérhető: <https://www.archives.gov/historical-docs/todays-doc/?dod-date=602> (Letöltve: 2021. ápr. 4.)
- ¹⁹ Meriam Report – 1928: *The Conditions Among the Indians.* In: Chapter I General summary of findings and recommendations:
http://www.alaskool.org/native_ed/research_reports/IndianAdmin/Chapter1.html#chap1 (Letöltve: 2021. ápr. 4.)
- ²⁰ Composite Indian Reorganization Act for Alaska. Sec. 16.
<https://thorpe.law.ou.edu/IRA/akira.html> (Letöltve 2021. ápr. 5.)
- ²¹ Ezzel kapcsolatban lásd: MARSTON, Blythe W. (1984): *Alaska Native Sovereignty: The Limits of the Tribe-Indian Country Test.* *Cornell International Law Journal, Vol. 17. No. 2.*
<https://core.ac.uk/download/pdf/216741205.pdf>. (Letöltve: 2021. ápr. 5.)
- ²² Ezzel kapcsolatban Alaska Tribal Sovereignty and Jurisdiction: Major case law affecting Alaska Tribal Jurisdiction. In: *Federal Indian Law for Alaska Tribes,* University of Alaska Fairbanks:
https://www.uaf.edu/tribal/112/unit_4/alaskatribal-sovereignty-and-jurisdiction-major-case-law-affecting-alaska-tribal-jurisdiction.php (Letöltve: 2021. ápr. 5.)
- ²³ HIRSHBERG, Diane – SHARP, Suzanne (2005): *Thirty years later: The long-term effect of Boarding Schools on Alaska Natives and their Communities.* Institute of Social and Economic Research University of Alaska Anchorage, 8.
https://iseralaska.org/static/legacy_publication_links/boardingschoolfinal.pdf (Letöltve: 2021. ápr. 5.)

- ²⁴ BERNHARDT, Carol (2001): History of Schooling for Alaska Native People. *Journal of American Indian Education*, Vol. 40. No. 1.
<http://ankn.uaf.edu/curriculum/Articles/CarolBarnhardt/HistoryofSchooling.html> (Letöltve: 2021. ápr. 5.)
- ²⁵ Ezzel kapcsolatban lásd: HIRSHBERG – SHARP (2005)
- ²⁶ Az alaszkai bennszülött kárrendezési törvény (Alaska Native Claims Settlement Act – 1971) rendelkezéseinek megfelelően az őslakosok 160 ezer négyzetkilométernyi egyéb terület tulajdonjogáért, valamint 962,5 millió dollárért cserébe mondtak le bizonyos, a kormányzat számára értékes földterületeikről. Ezzel kapcsolatban lásd: Az Alaska Native Claims Settlement Act Regional Association honlapján az *About the Alaska Native Claims Settlement Act* részben:
<https://ancsaregional.com/about-ancsa/#> (Letöltve: 2021. ápr. 6.)
- ²⁷ BARNHARDT, Ray (2012): Indigenous Education Renewal in Rural Alaska. *Nabe Perspective*, Vol. 36. July-August, 16-17.:
<https://jan.ucc.nau.edu/~jar/NABE/BarnhardtCol.pdf> (Letöltve: 2021. aug. 9.)
- ²⁸ Indian Self-Determination and Education Assistance Act Regulations:
https://www.bia.gov/sites/bia.gov/files/assets/bia/ots/ots/pdf/Public_Law93-638.pdf. (letöltve 2021. áprilisában)
- ²⁹ ARMITAGE, Andrew (1995): *Comparing the Policy of Aboriginal Assimilation: Australia, Canada and New Zealand*. UBC Press, University of British Columbia, 231.
<https://eric.ed.gov/?id=ED403094> (Letöltve: 2021. aug. 9.)
- ³⁰ A TRC-k történetének rövid összefoglalását lásd: Amnesty International (2010): *Commissioning Justice: Truth Commissions and Criminal Justice*:
<https://www.amnesty.org/download/Documents/40000/pol300042010en.pdf> (Letöltve: 2021. ápr. 7.)
- ³¹ SOULI, Sarah (2020): *Does America Need a Truth and Reconciliation Commission? Politico*.
<https://www.politico.com/news/magazine/2020/08/16/does-america-need-a-truth-and-reconciliation-commission-395332> (Letöltve: 2021. ápr. 6.)
- ³² RICE, Brian – SNYDER, Anna (2008): Reconciliation in the Context of a Settler Society: Healing the Legacy of Colonialism in Canada. In: CASTELLANO, Marlene Brandt – ARCHIBALD, Linda – DEGAGNÉ, Mike: *From Truth to Reconciliation – Transforming the Legacy of Residential Schools*. Aboriginal Healing Foundation Research Series, 48.
<http://www.ahf.ca/downloads/from-truth-to-reconciliation-transforming-the-legacy-of-residential-schools.pdf>. (Letöltve: 2021. ápr. 6.)
- ³³ A dél-afrikai TRC (1995) neve: Igazság. Út a megbékélés felé. A bizottság kutatásaival és eredményeivel kapcsolatban lásd:
<https://www.justice.gov.za/trc/report/>. (Letöltve: 2021. ápr. 6.)
- ³⁴ RICE – SNYDER (2008) 46.
- ³⁵ A megbékélést a viszonylagos igazság segíti legjobban – ez nyilvánvalóan nem jelenti azt, hogy minden igazság viszonylagos. A bíró, mikor a hagyományos büntetőjogi gyakorlat során ítéletet hoz, az igazság valamelyik összetevő szegmensét fontosság szempontjából a többi részszerzőpont elé helyezi; a kiengesztelődést elősegítő bizottság azonban nincs bírói joggal felruházva, és az egészséges társadalom építésének irányába mutató, közös megbékélés keresése során nem is teheti meg, hogy az igazság többszörösen összetett és sokszor bonyolult szerkezetét figyelmen kívül hagyja. Uo. 191.
- ³⁶ Ahhoz, hogy egy országban az egység képzete megerősödjék, sokszor bizonyos fokú közös felejtésre is szükség van.
- ³⁷ Kanadával kapcsolatban lásd: NÉMETH Tibor (2013): *Gyarmatosítás és kiengesztelődés. Őslakos hagyomány Kanadában*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. Könyvismertetés: TÖLGYESSY Zsuzsanna: Gyarmatosítás és kiengesztelődés. *Tani-tani online*, 2013. nov. 11.
http://www.tani-tani.info/gyarmatositas_es_kiengesztelodes (Letöltve: 2021. szept. 3.)
- ³⁸ ROSS, Rupert (2008): Telling Truths and Seeking Reconciliation: Exploring Challenges. In: CASTELLANO, Marlene Brandt – ARCHIBALD, Linda – DEGAGNÉ, Mike: *From Truth to Reconciliation – Transforming the Legacy of Residential Schools*. Aboriginal Healing Foundation Research Series, 151.:
<http://www.ahf.ca/downloads/from-truth-to-reconciliation-transforming-the-legacy-of-residential-schools.pdf> (Letöltve: 2021. ápr. 6.)
- ³⁹ Ezzel kapcsolatban lásd: NÉMETH Tibor (2016): Az „én” arcai – Egyéni és közösség gyógyítás Kanadában. *Új Pedagógiai Szemle*, 66. évf. 7-8. sz. 65-70.:
<https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/az-en-arcai>. (Letöltve: 2021. ápr. 6.)
- ⁴⁰ Marvin Manypenny indiánügyi főbiztos mondása így hangzott: „For assimilation To Occur, it is necessary that Indians learn to say 'I' instead of 'we', 'me' instead of 'us', 'mine' instead of 'ours'.” In: CHURCHILL (2005) XVII. (Kiemelések a szerzőtől.)
- ⁴¹ Lakosainak száma mindössze 730 000, akik a három nagyobb lélekszámú településen kívül húsz kisebb városban és mintegy kétszáznegyven faluban élnek. A legtöbb kistelepülés csak repülővel, esetleg néha vízi úton elérhető.
- ⁴² Executive Order 13096: American Indian and Alaska Education (1998):
<https://www.energy.gov/em/downloads/executive-order-13096-american-indian-and-alaska-education-1998> (Letöltve: 2021. ápr. 7.)

⁴³ Ezzel kapcsolatban lásd: REYHNER Jon (2006): *American Indian/Alaska Native Education: An Overview*. http://jan.ucc.nau.edu/~jar/AIE/Ind_Ed.html (Letöltve: 2021. ápr. 7.)

⁴⁴ A törvényjavaslat szövege elérhető:

<https://www.warren.senate.gov/imo/media/doc/The%20Truth%20and%20Healing%20Commission%20on%20Indian%20Boarding%20School%20Policy%20Act.pdf> (Letöltve: 2021. ápr. 7.)

⁴⁵ Ezzel kapcsolatban lásd: PARKER, Heather (2017): Truth and Reconciliation Commissions: A Needed force in Alaska? *Alaska Law Review*. Vol. 34. No. 1. Elérhető:

<https://scholarship.law.duke.edu/alr/vol34/iss1/3/> (Letöltve: 2021. ápr. 7.)